

KUR'ÂN'A GÖRE MELEKLERİN FARKLI SURETLERE GİRMELERİ VE BAZI İNSANLARI MÜJDELEMELERİ*

GIVING OF THE GOOD NEWS BY ANGELS TO SOME PEOPLE AND THEIR ABILITY TO ENTER INTO DIFFERENT SHAPES, ACCORDING TO THE QUR'AN

Şuayip KARATAŞ**

Öz

Kur'ân-ı Kerim'de meleklerin gerek bu dünyada gerekse ahiretteki bazı görevlerinden bahsedilmektedir. Buna göre meleklerden bazıları, devamlı olarak Allah'a ibadet etmek, O'nu tesbih ve takdis etmek, O'nun emirlerini yerine getirmek gibi görevlerde bazıları da kâinatın işleyişine ilgili vazifelerde görevlendirilmişlerdir. Kimi melekler ise vahiy getirmek, insanlara iyiliği telkin etmek, zor ve sıkıntılı zamanlarda mü'minlerin yardımına koşmak gibi görevlerle yükümlü kılınmışlardır.

Kur'ân'da meleklerin icra ettikleri haber verilen varlıksal eylemlerinden biri de insanları müjdelemeleridir. Onların bu vazifelerini dünyada insanları, ahirette ise cennetlikleri olmak üzere hem bu dünyaya hem de ahirete tekabül eden görevleri olarak değerlendirmek mümkündür. Çalışmada meleklerin bu görevleri önce peygamberleri müjdelemeleri daha sonra ise diğer insanları müjdelemeleri başlıklarıyla değerlendirilmiş, Kur'ân'ın meleklerle yüklediği müjdeleme görevleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Melek, Müjde, Gayb.

Abstract

Some duties of angels in this world and in the Hereafter have been mentioned in the Qur'an. Accordingly, while some of the angels performing duties such as constantly worship Allah, glorify Him and sanctify Him, fulfilling His commands, some others have been assigned to tasks related to the functioning of the universe. Also while some of the angles performing duties such as bringing revelation, inspiring people to goodness, to protecting them from evil, some others of them are obliged to perform tasks such as running to the help of the Muslims in difficult and troubled times.

One of the actions of the angels that mentioned in the Qur'an is their good news to human beings. It is possible to evaluate their duty as their duties in this world and their duties in Hereafter. In this study, firstly evaluated the duties of the angels as giving good news to prophets, and secondly to the other people, in two titles and tried to determine the duty of the angels as giving good news, which Qur'an gave to them.

Keywords: The Qur'an, Angel, Good News, Unseen.

Giriş

Kur'ân-ı Kerim'de, görevleri bağlamında bir sıfatla bahsedilen meleklerin bazıları, genel bir ifadeyle, "müjdecî melekler" olarak nitelendirmek mümkündür. İlgili âyetlerden anlaşıldığına göre müjde görevini yerine getiren melekler dünyada veya ahirette bazen peygamberleri bazen de insanları belli konularda Allah Teâlâ'dan aldıkları gaybî bilgiyi önceden haber vermek suretiyle müjdelemişlerdir. Buna göre bazı melekler insan suretinde Hz. İbrahim'e misafir olarak gelip, kendilerine ikram edilen yemekleri yememişler ve ayrılmak üzerelerken de büyüyünce âlim olacak bir çocuğunu yani Hz. İsmail'i müjdelemişlerdir (Zâriyât 51/24-28).

Hız. İbrahim'le ilgili âyet pasajında "(Ey Peygamber) İbrahim'in değerli misafirleriyle ilgili haberi/kıssa hakkında bilgin var mı? Vaktiyle o misafirler İbrahim'in kapısını çalıp selam verdiler. İbrahim de onların selamlarına karşılık verdi. Bu esnada içinden "Bunlar tanıdık kimseler değil" diye geçirdi. Derken İbrahim usulca eşinin yanına gitti ve bir süre sonra kızarmış bir dana getirdi. Misafirlerine ikram edip "buyurmaz mısınız?" dedi. İbrahim, misafirlerin yemeğe el sürmediklerini görünce endişelendi, içine bir korku düştü. Bunun üzerine misafirler, "Korkma" dediler, ardından ona vahiy ve peygamberliğe mazhar kılınacak bir evlat sahibi olacağı müjdesini verdiler." şeklinde buyrulmaktadır (Zâriyât 51/24-28). Âyetlerde geçen ifadelerden de anlaşıldığına göre bazı melekler Hz. İbrahim'e insan suretinde gelmişler, ikram edilen yemekleri yemeyip, ayrılmak üzerelerken de O'na ileride peygamber olacak çocuğunu müjdelemişlerdir. Benzer şekilde Kur'ân'da, meleklerin Hz. Zekeriya'ya gelip salihlerden bir peygamber olmak üzere oğlu Hz. Yahya'yı müjdeledikleri haber verilmektedir (Âl-i 'İmrân 3/39).

Kur'ân'da, müjdeyle görevli meleklerin dünyada peygamberleri müjdeledikleri gibi ahirette de cenneti kazanıp gruplar halinde cennete girerlerken mü'minleri, cennetin kapısında güzel ve övücü sözlerle, müjdeyle karşılayacakları haber verilmektedir (Ra'd 13/24; Enbiyâ 21/103; Zümer 39/73; Fussilet 41/30). Ayrıca melekler, peygamber olmadığı halde Hz. Meryem'e gelerek, kendisinin seçilmişlerden olduğunu bildirip, Hz. İsa'yı müjdelemişler ve onun dünyada ve ahirette itibar sahibi, Allah'ın kendisine yakın

* Bu çalışma yazarın "Kur'ân'ın Konusu Olarak Melekler" isimli doktora tezinden üretilmiştir.

** Öğr. Gör. Dr., Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü.

kıldıklarından, dürüst ve erdemli kişilerden olacağını haber verdikleri Kur'ân'da belirtilmektedir (Âl-i 'İmrân 3/42-46; Meryem 19/17-21).

Meleklerin Farklı Suretlere Girmeleri

Melekler nûrânî ve rûhânî varlıklar olmaları hasebiyle gözle görülemedikleri gibi duyu organlarıyla da algılanamamakta. Bu durum hem insan gözünün onları görebilecek yetenek ve kapasitede yaratılmamış olmasıyla hem de meleklerin yaratılış özellikleriyle ifade edilebilir. Fakat bu hâl, meleklerin insanlar tarafından hiçbir zaman görülemeyecekleri veya farklı suretlerde insanlara görünemeyecekleri manasına da gelmemelidir. Çünkü ilgili bazı naslarda belirtildiğine göre onların, Allah'ın emri veya izniyle çeşitli suretlere girebilme özelliğiyle yaratıldıkları anlaşılmaktadır.

Kur'ân-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde, meleklerin yaratılış özellikleri itibariyle dünya gözüyle görülemeyeceği şeklinde konulan ilahî yasanın istisnası olarak, Hz. Peygamber tarafından melekleri bazı durumlarda aslî suretiyle gördüğüne işaret edilmektedir. Ayrıca melekler bazı peygamberlere insanların görebileceği bir şekilde gelmişler ve o sırada orada bulunan diğer insanlar da melekleri, girdikleri suretleriyle görmüşlerdir (Bilmen, ty., s. 321). Buna göre melekler soyut cisme sahip olmakla birlikte maddi bir surete de girebildikleri anlaşılmaktadır. Bu anlamda meleklerin insan tarafından gözle görülmeleri, aslî suretiyle ve insan suretinde olmak üzere iki farklı açıdan değerlendirmek mümkündür. İnsan suretinde görülmeleri ise melekleri görenler açısından tanınan veya tanınmayan suretlerde olmak üzere iki farklı yönüyle değerlendirilebilir.

1.1. Aslî Suretiyle Görülmeleri

Kur'ân'da miraç hadisenin anlatıldığı âyet pasajları, aynı zamanda Cebrâil'in, Hz. Peygamber'e aslî suretinde görüldüğünü belirten âyetler olarak anlaşılmaktadır. Necm sûresinde geçen "Çünkü onu güçlü kuvvetli ve üstün yaradılışlı biri (Cebrâil) öğretti. Sonra en yüksek ufukta iken asıl şekliyle doğruldu." (Necm 53/5-7) âyetini açıklarken Hz. Aîşe, Hz. Peygamber'in Cebrâil'i önceleri insan suretiyle gördüğünü; fakat bu defa onu aslî suretiyle, tüm semayı kaplamış olarak gördüğünü belirtmektedir. İbn Mes'ûd'dan rivayetle Hz. Peygamber'in Cebrâil'i aslî suretiyle ve altı yüz kanatlı olarak gördüğü belirtilirken (Buhârî, Bed'ü'l-Halk, 7), başka bir seferde de meleğin, Hz. Peygamber'e bulut içerisinde görüldüğü haber verilmiştir (Buhârî, Bed'ü'l-Halk, 6).

Kur'ân'da geçen "(Cebrâil Peygamber'e vahy etmek üzere yeryüzüne indi.) Bu sırada o, ufkun en yüksek noktasındaydı. Sonra aşağıya doğru sarktı/alçaldı ve Peygamber'e yaklaştı. Öyle ki üst üste getirilen iki yay mesafesi kadar ve hatta bu mesafeden daha fazla yaklaştı. İşte o anda Peygamber'e vahyedeceğini vahyetti. Gözün gördüğünü kalp de yalanlamadı." (Necm 53/ 7-11), "Andolsun ki Peygamber, Cebrâil'i yeryüzüne başka bir sefer indiğinde de Sidretü'l-Müntehâ'nın yanında ve onun yanındaki Cennet'ül-Me'vâ'da gördü. O an heybetiyle Sidreyi kaplayan öyle bir kapladı ki Peygamber'in gözü hiçbir yere kaymadı, hiçbir tarafa sapmadı. Evet, işte o anda Peygamber rabbinin en büyük âyetlerinden birini (Cebrâil'i) gördü." (Necm 53/13-18) şeklindeki âyetlerden Hz. Peygamber'in, Cebrâil'i aslî suretiyle gördüğü anlaşılmaktadır. Necm sûresinde ifade edilen ikinci görme olayı ise rivayetlere göre miraç esnasında gerçekleşmiştir (Taberî, 2000, XXII, 500). Fakat bazı âlimler ikinci görmeyi Hz. Peygamber'in Allah'ı bizzat görmesi olarak da ifade etmişlerdir (Taberî, 2000, XXII, 505-506).

İbn Mes'ûd'a isnat edilen bir rivayete göre Hz. Peygamber Cebrâil'i, birincisi ona kendisini Allah'ın yarattığı suretiyle görmek istediğini belirtmesi, ikincisi de miraçta olmak suretiyle aslî şekliyle iki defa gerçekleşmiştir. Yukarıdaki âyette belirtilen ikinci defanın bu duruma işaret ettiği de belirtilmektedir. İbn Kesîr bu rivayetten farklı olarak ilk görmenin miraçtan önce bi'setin ilk yıllarında gerçekleştiğini ve Hz. Peygamber'in bu esnada yeryüzünde olduğunu, Cebrâil'in ise yeryüzüne inerek ona yaklaştığını, altı yüz kanadıyla, aslî suretinde görüldüğünü; ikincisinin ise miraç gecesini sidrede gerçekleştiğini belirtmektedir (İbn Kesîr, 1999, VII, 443-445). Buna göre Hz. Peygamber, Cebrâil'i gerçek suretiyle sadece iki defa görmüştür. Birincisinde onu, bütün ufku kaplamış olarak açık ufukta görmüş (Necm 53/7-9; Tekvir 81/23), bu görme miraç olayından önce gerçekleşmiştir. İkinci görme de miraçtan önce "Sidretü'l-Müntehâ"da (Necm 53/13-17) gerçekleşmiştir ki Hz. Peygamber'in bu esnada yeryüzünde olduğu belirtilmektedir (Taberî, 2000, XXII, 511-515; İbn Kesîr, 1999, VII, 444-445).

İbn Mes'ûd, Hz. Peygamber'in, Cebrâil'i miraçta ikinci defa görüşüne dikkat çekerek, "Cebrâil'i, sidre yakınında altı yüz kanadıyla gördüm." şeklindeki rivayeti aktarmaktadır (Müslim, İman, 280). Hz. Aîşe'den gelen bir rivayette ise "Hz. Peygamber, Cebrâil'i aslî suretiyle iki defa gördü. Bir kere gökten yere inerken gördü. Cebrâil'in azameti bu esnada yer ve gök arasını kaplamıştı." (Buhârî, Bed'ü'l-Halk, 7; Müslim, İman, 287) ifadelerine yer verilmektedir.

Cebrâil'in Hz. Peygamber'e insan suretinde gelişiyi ilgili Haris b. Hişam'dan gelen "Ey Allah'ın resulü! İlahî vahiy sana nasıl geliyor?" şeklindeki soruya Hz. Peygamber'in "Vahiy bazen bana zil sesi gibi

gelir -ki vahyin bana en şiddetli ve en zor olan kısmı budur- sonra benden ayrılır ve ben de gelen vahyi ezberlemiş olurum. Bazen de melek bana insan şeklinde temessül eder, benimle konuşur, ben de onun bana söylediklerini ezberlerim.” (Buhârî, Bed’ü'l-Vahiy, 2) şeklindeki cevabı, vahiy meleği olan Cebrâil’in O’na bazen insan suretine girerek geldiğine delil olarak değerlendirmek mümkündür.

Elmalı, Necm sûresinde bahsedilen varlığın, yukarıdaki ilgili rivayete dayandırılarak Cebrâil diye yorumlandığına, bahsedilen lafızların ve vasıfların onunla uyuşması hasebiyle de müfessirlerin çoğunun ilgili varlığı Cebrâil olduğu ifadelerini kullandığına değinmektedir. Ayrıca, Hz. Peygamber dışında hiçbir peygamberin Cebrâil’i aslı suretiyle görmediğini, Hz. Peygamber’in ise biri arzda biri de semada olmak üzere iki defa gördüğünü nakletmektedir. Buna göre de âyetin manasını “Cebrâil ona şöyle öğretti. Bazen olduğu gibi beşer suretinde değil aksine Allah’ın yarattığı gibi hakiki suret ve hilkati ile doğrudan doğruya en yüksek ufukta durup göründü.” şeklinde ifade etmektedir (Yazır, 1979, VII, 4573-4574). Verilen bu bilgilerin dışında, bazı çalışmalarda İbn Abbas’a dayandırılan bir rivayetle Hz. Peygamber’in, Cebrâil’i kendi asıl suretiyle görünce bayıldığına, Cebrâil’in insan suretine dönüp O’nu tekrar ayıltığına değinilmekle birlikte (Kurt, 2014, s. 17) yapılan bu araştırmada sahih hadis kaynaklarında anlatıldığı şekliyle bir rivayete rastlanılmamıştır.

Yukarıda zikri geçen âyet ve hadislerdeki ifadelerden anlaşıldığına göre melekler, Allah’ın onlara vermiş olduğu izin ve kabiliyetleri sonucunda bazen tanınan bazen tanınmayan insan suretinde, kimi zaman da kendi aslı suretleriyle bazı seçkin insanlara görünmüşlerdir. Bu anlamda Hz. Peygamber’in de Cebrâil’i iki defa aslı suretiyle gördüğü anlaşılmaktadır.

Hz. Peygamber’in veya diğer bazı peygamberlerin meleklerle direkt olarak diyalog kurmaları, onlarla konuşmaları ilk etapta insanoğlu tarafından algılanamayabilir. Bu durumu anlamak her ne kadar güç bir durum olsa da aslında normal karşılama gerekir. Çünkü Allah, seçtiği elçi kullarına ilâhî vahyi istediği şekilde ve dilediği kadar vahyini iletebilir, onlara elçilerini gönderebilir. Ayrıca, Hz. Meryem gibi peygamber olmadığı halde böyle bir durumla karşılaşmış olanlar ise özel ve nadir durumlar olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu durumlarda meleklerin genel olarak müjdeleme veya cezalandırma gibi görevleri icra etmek için gönderildikleri anlaşılmaktadır.

Netice olarak melekler, nurdan yaratılmış, görülemeyen ve duyu organlarıyla algılanamayan varlıklar oldukları halde naslarda bildirildiğine göre Hz. Peygamber, Hz. İbrahim, Hz. Lût ve Hz. Davud gibi diğer bazı peygamberler ve ayrıca Hz. Meryem gibi peygamber olmayan bazı seçkin insanlar, melekler insan suretinde iken onlarla birebir iletişimde buldukları anlaşılmaktadır. Bu anlamda meleklerin gözle görülmeleri, aslı suretleriyle ve insan suretinde görülmeleri şeklinde farklı iki açıdan gerçekleştiği sonucuna varılmıştır. Onların insan suretinde görünmeleri de melekleri gören insanlar tarafından tanınan veya tanınmayan şekillerde olmak üzere iki farklı yönüyle gerçekleşmiştir. Ayrıca, melekler bazı peygamberlere Allah’ın izin vermesiyle insanların görebileceği bir şekle girerek gelmişler ve o esnada orada bulunan diğer insanlar da melekleri görmüş oldukları suretleriyle müşahade etmişler; fakat onların melek olduklarına Peygamber’in haber vermesiyle bilmişlerdir. Bunlardan başka Hz. Peygamber bir de Cebrâil’i iki defa aslı suretiyle ufku kaplamış bir halde görmüştür. Geride zikredilen tüm durumlarda meleklerle yapılan görüşmelerin keyfiyetine dair âyet veya hadislerde ayrıntılı bilgilere yer verilmediği için bunların gerçekleşme keyfiyeti tam olarak bilinmemektedir.

1.2. İnsan Suretinde Görülmeleri

Kur’ân’da ve bazı hadis rivayetlerinde meleklerin farklı farklı suretlerle insanlara görüldüklerine dair malumat bulunmaktadır. Buradan hareketle meleklerin bu keyfiyetleri farklı iki durumla değerlendirilecektir. İlki Cebrâil’in Hz. Peygamber’in huzuruna bazen ashaptan Dihye b. Halife el-Kelbî’nin suretiyle gelmesidir ki bu, insanların tanıdığı, bildiği birinin suretidir. Diğeri ise Hz. İbrahim’i evlat müjdesiyle ziyarete gelen misafirler (Zâriyât 51/24-28) ve inkâr etmeleri ve cinsî sapıklıkları nedeniyle Lût kavmini cezalandırmakla vazifelendirilerek Hz. Lût’a gelen meleklerdir (Hûd 11/77-78). Ayrıca Hz. Davud’un karşısına mabedin duvarından aşarak, birbirine hasım iki insan suretinde gelen melekler (Sâd 38/21-22) de bu kategoride değerlendirilmektedir.

İlgili kaynaklar Cebrâil’in, Hz. Peygamber’e tanınan suretle daha çok Dihye el-Kelbî suretinde (El-Eşkar, 1983, s. 21), Hz. Âişe ve İbn Abbas rivayetlerine göre de iki defa aslı suretiyle; Hz. Meryem’e de insan suretinde görüldüğünü bilgisine ulaşılmaktadır (Reşid Rıza, 1990, VII, 264). Hz. Âişe’den nakledilen bir hadiste Hz. Peygamber ilâhî vahyin kendisine gelme keyfiyetini anlatırken vahiy meleğinin ilâhî mesajı bazen insan suretinde getirdiğini haber vermektedir (Buhârî, Bed’ü'l-Vahiy, 2). Ayrıca Cebrâil’in, Hz. Peygamber insanların içindeyken vahyi onlara görünmeksizin getirdiği durumların varlığı da anlaşılmaktadır. Bir defasında Hz. Peygamber, Hz. Âişe’ye “Ey Âişe! Bak Cebrâil şimdi burada ve sana selam söylüyor.” diye buyurmuş, Hz. Âişe de cevaben “Allah’ın selamı, rahmeti ve bereketi onun da üzerine

olsun.” diye cevap vermiş, akabinde de Hz. Peygamber’e “Benim göremediklerimi görüyorsun.” demiştir (Buhârî, Fezâilü’s-Sahâbe, 30). Zikredilen bu rivayetlerden anlaşıldığına göre meleklerin insan suretinde görünmeleri onları görenler açısından tanınan ve tanınmayan olmak üzere farklı iki durumu gündeme getirmektedir.

1.2.1. Tanınan Bir İnsan Suretinde Görülmeleri

Meleklerin Hz. Peygamber’e farklı suretlerle görüldüğü durumlardan biri tanınan bir insan suretinde gözükmesidir. Kaynaklarda bu duruma kaynaklık eden hadis rivayetleri geçmektedir. Buna göre Cebrâil’in insan suretinde Hz. Peygamber’e gelirken bazen, Enes b. Mâlik’in ifadesine göre ashâbın en güzel ve yakışıklı gençlerinden olan Dıhye b. Halife el-Kelbî suretinde geldiği bildirilmektedir (Eş-şeyh, 1991, s. 26). Cebrâil’in bu suretle bazen vahiy getirdiği ve ashâbın da Cebrâil’i Dıhye zannettiği hususu kaynaklarda ittifakla verilen bilgiler arasındadır (Ahmed b. Hanbel, 1999, XLI, 9; a.e., XLII, 26, 63; Nesâî, İman, 6; ez-Zebîdî, 1978, IX, 35). Buna göre, Cebrâil, bazen insanların tanıdığı bir surette Hz. Peygamber’e gelmiştir; fakat onun meleklığı o esnada insanlar tarafından fark edilememiştir.

1.2.2. Tanınmayan Bir İnsan Suretinde Görülmeleri

Kur’ân-ı Kerim’de, meleklerin insan suretine girerek bazı peygamberlere geldikleri haber verilmektedir. Bu bağlamda Hz. İbrahim’le melekler arasında geçen diyalog ilgili âyet pasajında “(Ey Peygamber) İbrahim’in değerli misafirleriyle ilgili haberi/kıssa hakkında bilgin var mı? Vaktiyle o misafirler İbrahim’in kapısını çalıp selam verdiler. İbrahim de onların selamlarına karşılık verdi. Bu esnada içinden ‘Bunlar tanıdık kimseler değil’ diye geçirdi. Derken İbrahim usulca eşinin yanına gitti ve bir süre sonra kızarmış bir dana getirdi. Misafirlerine ikram edip “buyurmaz mısınız?” dedi. İbrahim, misafirlerin yemeğe el sürmediklerini görünce onlardan endişelendi ve içine korku düştü. Bunun üzerine misafirler, “Korkma” dediler, ardından ona vahiy ve peygamberliğe mazhar kılınacak bir evlat sahibi olacağı müjdesini verdiler.” (Zâriyât 51/24-28) şeklinde anlatılmaktadır. Bu ifadelerden de anlaşıldığı üzere meleklerden bir grup Hz. İbrahim’e insan suretiyle gelmişler, kendilerine ikram edilen yemekleri yemeyip, ayrılmak üzerelerken de O’na ileride peygamber olacak evladını haber vermişlerdir.

İnkârları ve cinsî sapıklıkları nedeniyle Lût kavmini helâk etmek için görevlendirilen ve bu sebeple Hz. Lût’a insan suretinde gelen melekleri anlatan âyet-i kerime, Kur’ân-ı Kerim’de şu ifadelerle geçmektedir: “Elçilerimiz Lût’a gelince, gözü dönmüş kavminin misafirlere sarkıntılık edecekleri endişesiyle Lût’un yüreği daraldı, onlar hakkında tasalandı ve (onları korumak için) ne yapacağını bilemedi. Bunun üzerine melekler şöyle dedi: “Bizden yana hiç endişe etme ve üzülme! Çünkü biz seni ve aileni helakten kurtaracağız. Fakat (azapta) kalacaklar arasında bulunan karın hariç”, dediler.” (Ankebût 29/33).

Kur’ân’da geçtiği şekliyle, aralarındaki anlaşmazlığı çözmesi için Hz. Dâvud’a mabedin duvarından atlayarak gelen iki kişi, hakem olarak onu seçmek istemişlerdir (Sâd 38/21-22). Hz. Dâvud’a gelenlerin melekler oldukları konusunda kaynaklarda, bunların davalı iki insan suretinde Hz. Dâvud’a gönderildikleri belirtilmektedir (Zeccâc, 1988, IV, 325-326; Taberî, 2000, XXI, 174; Kurtubî, 1964, XV, 165). Ayrıca Hz. Meryem’i konu eden bazı âyetlerde meleklerin Hz. Meryem’e insan suretinde geldiği haber verilmektedir (Âl-i ‘İmrân 3/42, 44-45). Cebrâil’in ona bir delikanlı suretinde geldiği anlatılarak (Meryem 19/16-21) bu bilginin gaybî haberlerden olduğu belirtilmektedir (Âl-i ‘İmrân 3/44).

Bazı hadis rivayetlerinde Cebrâil’in, Hz. Peygamber’e pek çok defa insan suretinde geldiği, hatta bu gelmelerin bazılarının sahabenin de şahitlik ettiği haber verilmektedir. Hz. Ömer’den nakledilen “Cibrîl Hadisi” bu durumun misallerindedir. Buna göre Hz. Peygamber ashâbının arasında iken Cebrâil gelerek kendisine iman, İslâm ve ihsanın ne anlama geldiğini sormuş, peşinden de Hz. Peygamber’in her cevap verişinde “doğru söyledin” diye de onu tasdik etmiştir. Akabinde kıyamet alametlerinden sormuş ve bunu da tasdik etmiştir. O esnada orada bulunan sahabe, beşer suretiyle gelen Cebrâil’i görmüşler fakat Hz. Peygamber’in “Bu gelen Cebrâil’dir, size dininizi öğretmek için geldi.” diyene kadar melek olduğunu anlamamışlardır. (Buhârî, İman, 36; Müslim, İman, 1). Bu hususla ilgili, bazı kaynaklarda Hz. Peygamber’e soru soranın Cebrâil mi veya yabancı bir adama verilen cevapların Cebrâil’in hatırlatmasıyla mı verildiği hususunda şüphelerin olduğu belirtilen farklı yorumlar bulunsa da (Muhammed Ali, 2007, s. 196) hemen bütün kaynaklarda bu diyalogda Cebrâil’in kastedildiği belirtilmektedir.

Netice olarak Cebrâil’in, Hz. Peygamber’e bazen Dıhye el-Kelbî, bazen de Cibrîl hadisi örneğinde olduğu gibi insanların tanımadığı bir surette geldiği anlaşılmaktadır. Hz. Peygamber bildirmeden melekleri insan suretinde görenler, onların melek olduğunu anlayamamışlardır. Ayrıca, Hz. İbrahim’e melekler, misafir şeklinde; Hz. Lut’a genç ve güzel gençler suretinde gelmişler hatta peygamberlerden her ikisi de onlar kendilerini bizzat tanıtıncaya kadar melek olduklarını fark edememişlerdir.

Meleklerin İnsanları Müjdelemeleri

Kur'an-ı Kerim'de mü'minlerin üzerlerine meleklerin indikleri, onlara hüzünlenmemeleri ve endişelenmemeleri hususunda telkinde buldukları haber verilen âyetlerde meleklerin ayrıca onları cennetle müjdeledikleri de ifade edilmektedir. Bu durum âyette "Şüphesiz, Rabbimiz Allah'tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara: "Korkmayın, üzülmeyin, size vadolunan cennetle sevinin! Biz dünya hayatında da ahirette de sizin dostlarınızız. Gafûr ve rahîm olan Allah'ın ikramı olarak orada sizin için canlarınızın çektiği her şey var ve istediğiniz her şey orada sizin için hazırdır." derler." (Fussilet 41/30-32) sözleriyle anlatılmaktadır. Buna göre meleklerin dünyada ifâ ettikleri görevlerinden biri de mü'minleri müjdelemek olarak anlaşılabilir.

İlgili âyette "mü'minler" ifadesi genel anlamda kullanılmakla birlikte diğer bazı âyetlerde meleklerin peygamberlerin bazılarını ve Hz. Meryem gibi Allah katındaki sevgili kulları müjdeledikleri haber verilmektedir. Bu sebeple meleklerin insanları müjdeleme görevlerini, peygamberlere ve diğer insanlara yapılan müjdeleri olmak üzere iki farklı üst başlık altında değerlendirmek mümkündür. Buna göre birinci başlıkta Hz. Zekeriya ve Hz. İbrahim'in ikinci başlıkta ise Hz. Meryem'in ve cennetliklerin melekler tarafından müjdenmeleri değerlendirilecektir.

1.3. Peygamberleri Müjdelemeleri

Kur'an'da haber verildiğine göre melekler peygamberlerin bazılarını belli konularda Allah'tan aldıkları gaybî bilgiyi önceden haber vererek müjdelemişlerdir. Bu bağlamda melekler, Hz. İbrahim'e misafir suretinde gelmişler, ayrılırken de ileride âlim olacak bir çocuğunun müjdesini haber vermişlerdir. Benzer şekilde bazı melekler Hz. Zekeriya'ya gelmiş ve onu büyüyünce peygamber ve salihlerden olacak olan oğlu Hz. Yahya'nın müjdesinin haber vermişlerdir.

1.3.1. Hz. İbrahim'i Müjdelemeleri

Kur'an'da haber verildiğine göre peygamberleri müjdelemek için görevlendirilmiş bazı melekler Hz. Zekeriya'dan başka bir de Hz. İbrahim'e insan suretinde misafirler olarak gelmişler, onun ikram ettiği yemekleri yememişler ve ayrılmak üzereyken de büyüyünce âlim olacak bir çocuğunu ona müjdelemişlerdir. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de üç farklı sûrede şu ifadelerle yer almaktadır:

"Andolsun ki elçilerimiz (melekler) İbrahim'e müjde getirdiler ve "Selam (sana)" dediler. O da "(Size de)selam" dedi ve hemen kızartılmış bir buzağı getirdi. Ellerini yemeğe uzatmadıklarını görünce, onları yadırgadı ve onlardan dolayı içine bir korku düştü. Dediler ki: Korkma! (Biz melekleriz). Lût kavmine gönderildik. O esnada hanımı ayakta idi ve (bu sözleri duyunca) güldü. Ona da İshak'ı, İshak'ın ardından da Ya'kub'u müjdeledik. (İbrahim'in karısı:) Olacak şey değil! Ben bir kocakarı, bu kocam da bir ihtiyar iken çocuk mu doğuracağım? Bu gerçekten şaşılacak bir şey! dedi. (Melekler) dediler ki: Allah'ın emrine şaşıyor musun? Ey ev halkı! Allah'ın rahmeti ve bereketleri sizin üzerinizdedir. Şüphesiz ki O, övülmeye lâyıktır, iyiliği boldur." (Hûd 11/69-73).

"İbrahim'in ağırlanan misafirlerinin haberi sana geldi mi? (Bunlar meleklerdi.) Onlar İbrahim'in yanına girmişler, selam vermişlerdi. İbrahim de selamı almış, içinden, "Bunlar, yabancılar." demişti. Hemen ailesinin yanına giderek semiz bir dana (kebabını) getirip onların önüne koyup "Yemez misiniz?" demişti. Derken onlardan korkmaya başladı. "Korkma!" dediler ve ona bilgin bir oğlan çocuğu müjdelediler. Karısı çığlık atarak geldi. Elini yüzüne çarparak "Ben kısır bir kocakarıyım!" dedi. Onlar "Bu böyledir. Rabbin söylemiştir. O, hikmet sahibidir, bilendir." dediler." (Zâriyât 51/24-30).

Ayrıca Sâffât sûresinde geçen diğer âyetlerde meleklerin kendi ifadeleri olan müjde, Allah Teâlâ'ya atfedilerek "(İbrahim) Rabbim! Bana sâlihlerden olacak bir evlat ver, dedi. İşte o zaman biz onu uslu bir oğul ile müjdeledik." (Sâffât 37/100-101) ifadeleriyle yetinilmiş konunun detayına girilmemiştir.

Hicr sûresinin 54. âyetinde ise Hz. İbrahim "Bana ihtiyarlık çökmesine rağmen beni müjdeliyor musunuz?" (Hicr 15/54) diyerek yaşlılığı nedeniyle meleklerin verdiği çocuk müjdesini yadırgadığı veya bu duruma çok şaşırıldığı bildirilmektedir. Melekler Hz. İbrahim'e, kendisine ileride âlim olacak bir oğlunu müjdelemek bir de Lût kavmini helâk etmek için geldiklerini söylemişlerdir. Mücâhid âyette geçen oğulla kastedilenin Hacer'den olma İsmail olduğuna dikkat çekmişse de kabul gören genel görüşe göre bunun Sâre'den doğma İshak olduğu belirtilmektedir (Taberî, 2000, XXII, 425-426).

İbn Abbas, Hz. İbrahim'e insan suretinde gelen meleklerin Cebrâil, Mikâil ve İsrâfil olduğu kanaatine sahiptir (Zemahşerî, ty., II, 386). Dahhâk bu meleklerin sayısının dokuz olduğunu belirtirken, Süddî de onların yakışıklı, bu zamana kadar görülmemiş güzellikte genç delikanlı on bir melek olduklarını ifade etmektedir (Kurtubî, 1964, IX, 62).

İlgili bazı kaynaklarda meleklerin Hz. İbrahim'e olan müjdelerinin mahiyetiyle ilgili farklı görüşler serdedilmektedir. Bir görüşe göre bu, doğacak çocuğunun haber verilmesidir. Diğer bir görüşe göre, Lût kavminin helâk edileceği müjdesidir. Başka bir görüşe göre ise onlar Hz. İbrahim'e kendilerinin Allah

Teâlâ'nın elçileri oldukları ve kendisi için endişelenecek bir durumun söz konusu olamayacağı müjdesini vermek için gelmişlerdir (Zemahşerî, ty., II, 386; Râzî, 2000, XVIII, s. 23).

Netice olarak, ilgili âyetlerden meleklerin insan suretinde Hz. İbrahim'e misafir olarak geldikleri, kendilerine ikram edilen yemekleri yemedikleri ve yanından ayrılırken de ileride âlim olacak bir çocuğa sahip olacağı haberini müjdeledikleri anlaşılmaktadır. Âyetlerde, meleklerden duyduğu müjde karşısında Hz. İbrahim'in kendisine ihtiyarlığın çökmesine rağmen böyle bir müjde karşısında şaşkınlık yaşadığı ve bu durumu yadırgadığı haber verilmektedir. Aynı şekilde Hz. İbrahim'in eşinin de duyduğu müjde karşısında şaşkınlık yaşadığı ve kendi yaşlılığını hatırlatarak çocuk sahibi olmasının neredeyse imkânsız olduğunu ifade ettiğine değinilmektedir. Kur'ân'da melekler tarafından yapıldığı ifade edilen diğer müjdelerde olduğu gibi (bkz. Meryem 19/16-18) burada da Allah'ın muradının bu yönde olduğu ve onun buna muktedir olduğu melekler tarafından hatırlanmaktadır.

Hz. Zekeriya'ya gelen meleklerde olduğu gibi müfessirler Hz. İbrahim'e müjde için insan suretinde gelen meleklerin tek bir melek mi, grup halinde bir melek mi yoksa Cebrâil, Mikâil veya İsrâfil mi olduğu konusunda farklı görüşlerle değerlendirmiş olsalar da burada üzerinde durulması gereken asıl husus, sayısal bir bilgi veya kimlik bilgisine değinilmeden ilgili âyetlerde melek veya meleklerin Hz. İbrahim'e Allah'tan almış oldukları bir evlat sahibi olacakları gayb bilgisini müjde olarak ulaştırmış olmaları olarak ifade edilebilir.

Kur'ân-ı Kerim'de, Hz. Zekeriya'ya ve Hz. İbrahim'e insan suretinde gelen melekler için "İbrahim'in misafirleri" (ضَيْفَ إِبْرَاهِيمَ) ve "Resullerimiz/elçilerimiz" (رُسُلْنَا) ifadelerinin kullanılmış olması hasebiyle bazı kaynaklarda bunların melek olamayacağı, eğer melek olsalardı Kur'ân'ın diğer peygamberlere ilahî vahyi meleklerin ilettiği şekilde yani peygamberlerin kalbine ilham ederek gerçekleşmesi gerekeceği düşüncesi farklı bir görüş olarak ifade edilebilir (Muhammed Ali, 2007, s. 192). Bu manada Kur'ân'da sıklıkla geçen melek kelimesi ve aynı zamanda melekleri ifade etmek için kullanılan Rûh, (Meryem 19/17; Meâric 70/4; Nebe 78/38; Kadir 97/4) Rûhu'l-Kuds, (Bakara 2/87, 253; Mâide 5/110; Nahl 16/102) Rûhu'l-Emîn, (Şuarâ 26/193) Cibrîl/Cebrâil, (Bakara 2/97, 98; Tahrim 66/4) Mikâl/Mikâil, (Bakara 2/98) Resuller, (Hac 22/75; Fâtır 35/1) Resullerimiz (Yunus 10/21; Zuhuruf 43/80) ve Mürselûn (Hicr 15/57) gibi bazı ifadeler hatıra gelebilir. İlgili bu ifadelerle kastedilenlerin melek oldukları anlaşıldığı için ayrıca meleklikleri tasrih edilmemektedir. Bu nedenle de Hz. Zekeriya ve Hz. İbrahim'e gelen elçi melekler için de İbrahim'in misafirleri ve resullerimiz ifadelerinin kullanılmış olması mümkündür.

Ayrıca ilâhî vahyin peygamberlere ulaştırılma keyfiyetiyle ilgili, yine Kur'ân'da geçen ifadelerden anlaşıldığı üzere Allah Teâlâ, bir insanla kalbine direkt vahyi ilkâ ederek, onunla bir perde arkasından konuşarak veya ona elçilerinden göndererek iletişim kurduğu, emir ve yasaklarını bu yöntemlerin herhangi biriyle ulaştırdığı anlaşılmaktadır (Şûrâ 42/51). Bu nedenle vahyin gerçekleşme keyfiyetinin sadece peygamberin kalbine ilkâ/ilham edilmesinden ibaret olmadığı da haber verilmektedir ki bu nedenle yukarıda verilen farklı görüşün dayanağı bulunmamaktadır.

1.3.2. Hz. Zekeriya'yı Müjdelemeleri

Kur'ân'da haber verildiğine göre Hz. Zekeriya, Hz. Meryem'in Beyt-i Makdis'te bakımını üstlenmiş ve orada ona âyette mihrap olarak isimlendirilen özel bir oda ayırmıştı. Âyette bu duruma işaret edilerek: "Rabbi Meryem'e hüsnü kabul gösterdi; onu güzel bir bitki gibi yetiştirdi. Hz. Zekeriya'yı da onun bakımı ile görevlendirdi. Hz. Zekeriya mabede her girişinde orada bir rızık bulur ve "Ey Meryem, bu sana nereden geliyor?" diye sorar, o da "Bu, Allah tarafındandır. Allah dilediğine sayısız rızık verir." derdi." (Âl-i 'İmrân 3/37) şeklinde ifade edilmiştir.

Hz. Zekeriya'nın ve eşinin yaşlı olmaları nedeniyle normal şartlarda çocukları olmayacak durumda iken, Allah'ın her şeye kâdir olduğuna da kesin olarak inandığı halde, bunun benzer bir öğreneğini Hz. Meryem'de yaz mevsiminde kış meyveleriyle, kış mevsiminde ise yaz meyveleriyle rızıklandırıldığını görünce (Taberî, 2000, VI, 353-356; İbn Kesîr, 1999, II, 36) âyette dikkat çeken ifadeyle "Rabbim, bana tarafından hayırlı bir nesil (evlat) bağışla. Şüphesiz sen duayı hakkıyla işitensin." (Âl-i 'İmrân 3/38) diye niyazda bulunmuştur. Buradan anlaşıldığına göre Hz. Zekeriya ilerlemiş yaşına kadar çocuğunun olmaması nedeniyle Hz. Meryem gibi temiz ve ahlâklı birini görünce çocuğunun olmasını istedi. Hz. Meryem'in, Allah'ın özel himayesinde sonsuz nimetlerle büyüdüğünü görün (Mevdûdî, 1997)ce, ilerlemiş yaşına rağmen Allah'ın isterse kendisine bir çocuk bağışlayacağını ümit etmeye başlamıştır (Mevdûdî, 1997, I, 255).

Genel kabule göre Hz. Zekeriya'nın çocuğunun olması talebi dinini üstün tutmak, peygamberliğini daha da canlandırmak, sevap ve mükâfatını arttırmak içindir, yoksa dünyalık bir amaçla yapılmış bir niyaz değildir. O'nun, "...Rabbim, Sana duam sayesinde bedbaht olmadım." (Meryem 19/4) şeklinde yaptığı niyazından da Allah'ın onun dualarını devamlı olarak kabul ettiği anlaşılmaktadır. Ayrıca duasında,

üzerindeki nimetleri tekraren zikretmesi hasebiyle, üzerindeki lütfun arttığı da belirtilmektedir (Râzî, 2000, XXI, 165-166).

Allah Teâlâ, Hz. Zekeriya'nın duasının kabul edildiğini meleklerine bildirince; onlar da "Allah sana, kendisi tarafından gelen bir kelimeyi tasdik edici, efendi, iffetli ve salihlerden bir peygamber olarak Yahya'yı müjdeler." (Âl-i 'İmrân 3/38-39) ifadeleriyle hem müjdeyi hem de duasının kabul edildiğini haber vermişlerdir.

Meleklerden işittiği müjde karşısında çok şaşırın Hz. Zekeriya, "Ey rabbim, karım kısır, ben de çok yaşlıyım; benim nasıl çocuğum olabilir?" diye şaşkınlığını belirtince, melekler de Allah'ın, "Bu benim için çok kolay bir iştir. Daha önce seni yoktan var eden ben değil miyim?" şeklinde buyurduğunu ona haber verdiler. Bunun üzerine Hz. Zekeriya, "Rabbim! Öyleyse bana çocuk sahibi olacağıma dair bir alamet göster!" niyazında bulundu. Bunun üzerine melekler, "Senin istediğin alamet üç gün boyunca insanlarla konuşamayacak olmandır." şeklinde cevap verdiler (Âl-i 'İmrân 3/41). Âyette geçtiği üzere Hz. Zekeriya'nın meleklerle diyalogunda "rabbim" ifadesini kullanması, onunla kastedilenin Cebrâil olduğu yorumuna kapı aralamıştır. Buradan Hz. Zekeriya'nın Cebrâil'e "Ey efendim!" anlamında "rabbim" diye hitap ettiği anlaşılabilir. Başka bir görüşe göre ise kullanılan bu ifadeyle Allah Teâlâ kastedilmektedir (Kurtubî, 1964, IV, 79). Fakat kelimenin açık olarak rabbim şeklinde geçiyor olması Hz. Zekeriya'ya müjde için gelen meleğin veya meleklerin içerisinde Cebrâil'in bulunma ihtimali yorumunu kuvvetlendirmektedir.

Meleklerin Hz. Zekeriya'ya olan müjdeleri Meryem sûresinde de benzer ifadelerle yer verilmiş, (Meryem 19/3-11) Yahya ismi de özellikle âyette zikredilmiş ve daha önce kimsenin bu isimle isimlendirilmediği belirtilmiştir. Meleklerin ağzından ifade bulan müjde diğer bir âyette Allah'a atfedilerek "Zekeriya'yı da an. Hani o, Rabbine şöyle niyaz etmişti: Rabbim! Beni yalnız bırakma! Sen, vârislerin en hayırlısı, (her şey sonunda senindir). Biz onun da duasını kabul ettik ve ona Yahya'yı verdik; eşini de kendisi için (çocuk doğurmaya) elverişli kıldık. Onlar (bütün bu peygamberler), hayır işlerinde koşuşurlar, umarak ve korkarak bize yalvarırlardı; onlar, bize karşı derin saygı içindeydiler." (Enbiyâ 21/89-90) ifadeleriyle tekrar vurgulanmaktadır.

Kur'an'da üç farklı sûrede anlatılan diyalogda görevli bazı meleklerin Hz. Zekeriya'ya evlat olarak Yahya'yı müjdeledikleri haber verilmektedir. İlgili âyetlerin bazısında meleklerin Hz. Zekeriya'ya nidalarında fiilin müennes kalıbında "melekler seslendi" (... فَتَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ) (Âl-i 'İmrân 3/39) şeklinde gelmesiyle ilgili müfessirler farklı görüşler açıklamışlardır. Bu düşünceler çerçevesinde âlimlerin çoğu meleklerin kimliğiyle ilgili, topluluk oldukları görüşünü tercih ederken bazıları ise onları Cebrâil olarak yorumlamıştır. İlgili bazı görüşler şu şekildedir:

Taberî'ye göre âyetin zahiri anlamından müjdeyle görevli meleklerin bir grup melek olduğu anlaşılmaktadır (Taberî, 2000, VI, 364-365). Kurtubî, ilgili âyette fiilin müzekker olarak gelmesi hususunda kıraat farklılıklarına değindikten sonra Hz. Zekeriya'ya nida edenin bütün melekler olduğu kanaatini paylaşmaktadır (Kurtubî, 1964, IV, 74). İbn 'Âşûr, Arap dilinde müennes kalıbında gelen fiilin bir topluluğa isnat edilmesinin mümkün olduğuna değinerek âyetteki fiilin fâilinin bir grup melek olabileceğini belirtmektedir (İbn 'Âşûr, 1984, III, 239). Âlûsî ise âyette geçen meleklerden maksadın Hz. Zekeriya'ya seslenen Cebrâil olduğunu ifade etmektedir. Kelimenin melekler şeklinde ifade edilmesini ise Cebrâil'in değeri ve şerefine bağlamaktadır (Âlûsî, ty., III, 145).

Medine kurrasının hemen hepsi, Basra ve Kûfe kurrasının ise bazıları âyette ifade edilen "melekler seslendi" (Âl-i 'İmrân 3/39) (... فَتَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ) cümlesini Kur'an'da geçtiği şekliyle yani müennes olarak, Kûfe âlimlerinin bazıları ise ilgili fiili müzekker şekliyle okumaktadır. Bu kıraate göre âyetin manası "Cebrâil Zekeriya'ya şöyle seslendi." olarak belirtilmektedir. Ayrıca Abdullah b. Mes'ud, âyette geçen fiili ikinci kıraat şekliyle okumuştur. Süddî de âyete ikinci kıraata göre mana vermiş ve meleklerden maksadın sadece Cebrâil olduğunu belirtmiştir. Taberî, ilgili fiilin Arapça'da müennes haliyle gelmesinin mümkün olduğuna değinerek söz konusu kıraat tarzlarından ikisinin de yaygın ve sahih olduğunu ifade ederek Hz. Zekeriya'ya müjde için gelip seslenenin sadece Cebrâil değil melekler grubu olmasının daha isabetli olabileceğini belirterek, Kur'an-ı Kerim'in te'viline gerek olmadıkça Arap dilinde kullanılan en açık ifade şekillerine göre tefsir etmenin daha isabetli olacağını belirtmektedir. Ona göre bu durum da âyette "melekler" ifadesiyle kastedilenin meleklerden bir grup olduğuna işaret etmektedir (Taberî, 2000, VI, 363-365).

Kur'an'da geçen ve yukarıda zikredilen ifadelerden anlaşıldığına göre insan suretine giren melekler, Hz. Zekeriya'ya gelerek Hz. Yahya'yı müjdelemişlerdir. Duyduğu bu güzel müjde karşısında hayretini gizleyemeyen Hz. Zekeriya ise kendisinin ve eşinin ileri yaşta olduklarını belirterek bu durumun imkânsız gibi bir şey olduğunu ifade etmesi üzerine de müjdecî melek/ler, Allah'ın, "Bu benim için çok kolay bir iştir. Daha önce seni yoktan var eden ben değil miyim?" şeklindeki buyruğunu ileterek çocuk sahibi olacağına dair işaret olarak da üç gün süresince insanlarla konuşamayacağını haber vermiştir.

Hız. Zekeriya'ya müjde vermek için insan suretinde gelen meleklerin tek bir melek mi yoksa grup halinde gelen melekler mi veya Cebrâil mi olduğu hususu müfessirler tarafından farklı şekillerde değerlendirilse de aslında burada dikkate alınması gereken durum, kimlik veya sayı bilgisinden daha ziyade, ilgili âyetlerde melek veya melekler tarafından Allah'tan alınmış bir gaybî bilginin Hız. Zekeriya'ya müjde olarak ulaştırılmış olmasıdır.

1.4. Diğer İnsanları Müjdelemeleri

Bu başlık altında peygamberlerden başka, peygamber olmadıkları halde Allah'ın, elçileri aracılığıyla müjdelediklerine diğer insanlara yer verilecektir. Buna göre Kur'an'da haber verildiği üzere Hız. Meryem'in ve cennetliklerin müjdelenmeleri hususları, farklı iki başlık altında ilgili âyetler ve rivayetler bağlamında değerlendirilecektir.

1.4.1. Hız. Meryem'i Müjdelemeleri

Hız. Meryem, dünyaya gelmezden evvel annesi tarafından Beyt-i Makdis'e nezredilmiş, doğduğunda yapılan nezrin gereği olarak oraya bırakılmış ve bakımıyla da aynı zamanda teyzesinin kocası olan Hız. Zekeriya görevlendirilmiştir (Taberî, 2000, VI, s. 330-333). Hız. Meryem, burada Rabbi tarafından özel bir bakıma tabi olmuş, Hız. Zekeriya'nın da çok defa bizzat şahit olduğu üzere pek çok nimet verilmiştir (Âli İmrân 3/35-37). Buna göre Kur'an'da geçen "Hani melekler, Ey Meryem! Allah seni seçti; seni tertemiz yarattı ve seni bütün dünya kadınlarına tercih etti. Ey Meryem! Rabbine ibadet et; secdeye kapan, (O'nun huzurunda) eğilenlerle beraber sen de eğil, demişlerdi." (Âli İmrân 3/42-43) şeklindeki ifadeler, Hız. Meryem'in Beytül-Makdis'teki mihrap adlı odasında tek başına bırakılmadığını ve melekler vasıtasıyla Allah'ın gözetiminde olduğunu bildirmektedir.

Hız. Meryem, Hız. Zekeriya'nın gözetiminde büyüyünce Allah, âyette geçen ifadeyle ruhumuz manasına gelen ve "rûhena" (رُوحَنَا) diye ifade edilen insan suretine girmiş olan meleği (İbn 'Âşûr, 1984, XVI, 80.) ona görevli elçi olarak göndermiştir. Tefsirlerin birçoğunda görevli elçinin Cebrâil olduğu belirtilmektedir. (İbn Kesîr, 1999, V, 219-220; Reşid Rıza, 1990, VII, s. 264).

Kur'an'da haber verildiği şekliyle ailesinden uzaklaşarak doğu tarafında bir yere çekilen, diğer insanlarla arasını bir perde ile ayıran Meryem'e insan suretinde görünen görevli melek ona bir erkek çocuk sahibi olacağını müjdelemiştir (Meryem 19/16-18). Bu haberi işittiğinde hayretler içerisinde kalan Hız. Meryem: "Bana bir insan eli değmediği, iffetsiz de olmadığım halde benim nasıl çocuğum olabilir?" diyerek şaşkınlığını gizleyemese de Cebrâil'in: "Öyledir. Zira Rabbin "Bu bana kolaydır. Çünkü biz onu insanlara bir delil ve kendimizden bir rahmet kılacağız. Bu, hüküm ve karara bağlanmış (yani ezelde olup bitmiş) bir iştir." şeklinde buyurduğu belirtilerek Hız. Meryem'in Hız. İsa'ya olan gebeliği haber verilmiştir.

Cebrâil'in, aslında âyette geçen ifadelerle bir bakıma "Evet sana hiç kimsenin eli değmemiştir. Ve de erdemli, iffetli ve namuslu birisin; fakat buna rağmen çocuğun olacak. Çünkü rabbin "Sen evlenmeden seni çocuk sahibi yapmak bizim için çok kolaydır. Aynı zamanda biz, sana lütfedeceğimiz bu çocuğu, istediğimiz şekilde yaratabileceğimizi gösteren bir alamet kılacağız ve o çocuğu hem senin hem de ona iman edenler için bir rahmet yapacağız. Buna göre senden böyle bir çocuğun doğması Allah'ın kesinleşmiş hükmüdür." diye cevap verdiği ifade edilmektedir (Taberî, 2000, XVIII, 165).

Zikredilen âyetin haricinde ayrıca bir âyette Hız. Meryem'in gebe kalmasının keyfiyetinin ayrıntısına hiç girilmeden "İmran kızı Meryem'e ruhumuzdan üfledik." (Tahrim 66/12) şeklinde anlatılmıştır ki müfessirlerin bazıları bu âyete "Sayesinde bedenlerin hayat bulduğu şeyi (ruhu) onda yarattık." şeklinde mana vermektedirler. Ayrıca "O'na ruhumuzdan üfledik." ifadesindeki "ona" anlamını ifade eden zamir (o) "onun rahmine, rahmindekine yani Hız. İsa'ya" manasıyla da açıklanmıştır (Râzî, 2000, XXX, 45).

Meleklerin Hız. Meryem'e destekleri hamileliğinin akabinde de devam etmiştir. Gebeliği esnasında bazı ruhsal sıkıntı ve bunalımlar yaşayan Meryem'e melekler âyette geçtiği şekliyle "Ey Meryem! Allah sana kendisinden bir Kelime'yi müjdeliyor. Adı Meryem oğlu İsa'dır. Mesih'dir; dünyada da ahirette de itibarlı ve Allah'ın kendisine yakın kıldıklarındandır. O, salihlerden olarak beşikte iken ve yetişkinlik halinde insanlara (peygamber sözleri ile) konuşacak." (Âli İmrân 3/45-46) diyerek tebşir ve teselliyle destek olmayı sürdürmüşlerdir.

Yukarıda zikri geçen âyet ve ifadelerden anlaşıldığı üzere Cebrâil, insan suretinde Hız. Meryem'e göndermiştir. Bu manada Hız. Meryem'e gelen görevli meleğin adı Kur'an-ı Kerim'de açıkça zikredilmemekle birlikte ilgili âyette o rûh diye ifade edilmektedir. Müfessirlerin birçoğuna göre, Kur'an'da ve hadislerde Rûhu'l-Emîn, Rûhu'l-Kuds gibi ifadelerle bahsedilen melek Cebrâil olduğu için burada zikri geçen meleğin de onun olması kuvvetle muhtemeldir. Ayrıca bahsi geçen âyet Mekke'de nazil olmuştur. Bu manada Mekki sûrelerde Kur'an-ı Kerim'i getiren Rûh, güvenilir sıfatıyla nitelendirilmekte; fakat bizzat adı verilmemektedir. Fakat Medeni sûrelerden olan Bakara Sûresi 97. âyetinde, Kur'an'ın Cibril tarafından indirildiği, Tahrim sûresi 4. âyetinde ise Cibril'in, Hız. Muhammed'in arkadaşı ve dostu olduğu ifade

edilirken meleğin ismi bizzat ifade edilmektedir. Bu gibi durumların hepsi de Hz. Meryem'e gelerek çocuğunu müjdeleyen de Hz. Peygamber'e ilahî vahyi ulaştırmanın da Cebrâil ismiyle aynı melek olduğu görüşünün doğruluk ihtimalini yükseltmektedir (Ateş, ty., IV, 9).

Sonuç olarak, kendisine insan eli değmemiş iffet ve namus timsali olan Hz. Meryem'in Allah'ın takdir etmesiyle Hz. İsa'ya gebe kalacağı ve bu hususu ona haber vermek için de bazı meleklerin görevlendirildiği Kur'an'da geçen âyetlerden anlaşılmaktadır. Hz. Meryem'i bu konuda müjdeleyen ve akabinde onu manevi anlamda destekleyen görevli meleğin kimliğine dair ilgili âyetlerde herhangi bir sarîh bilgi verilmemekle birlikte bu melek bazı tefsirlerde Cebrâil olarak ifade edildiği anlaşılmaktadır.

1.4.2. Cennetlikleri Müjdelemeleri

Kur'an-ı Kerim'de geçen bazı ifadelerden ölüm sonrası hayatın başlangıcında insan için artık dünyadaki imtihanın merhalesinin ortadan kalkacağı, her şeyin ayan beyan ortaya çıkacağı, Mü'minlerin melekleri alenen görebileceği ve onlarla konuşacakları gibi durumların varlığı ifade edilmektedir. Buna göre dünyayı Allah'ın istediği şekilde yaşayıp cennete girmeyi hak edenlerin ölümleri esnasında ve cennete sevk edilirlerken görevli melekler aracılığıyla tebrikle karşılanacakları ve aynı zamanda cennetle müjdelecekleri Kur'an-ı Kerim'de şu ifadelerle haber verilmektedir:

"Rablerine karşı gelmekten sakınanlar ise bölük bölük cennete sevk edilir, oraya varıp da kapıları açıldığında bekçileri onlara "Selam size! Tertemiz geldiniz. Artık ebedî kalmak üzere girin buraya." derler." (Zümer 39/73) "Şüphesiz, rabbimiz Allah'tır deyip, sonra dosdoğru yolda yürüyenlerin üzerine melekler iner. Onlara "Korkmayın, üzülmeyin, size vâdolunan cennetle sevinin! Biz dünya hayatında da ahirette de sizin dostlarımızız. Gafur ve rahîm olan Allah'ın ikramı olarak orada sizin için canlarınızın çektiği her şey var ve istediğiniz her şey orada sizin için hazırdır." derler." (Fussilet 41/30-32).

Yukarıda zikri geçen âyetlerden de anlaşıldığı üzere, zebânîlerin kâfirleri karşılamalarının aksine, (Enbiyâ 21/101-103) melekler aynen dünyada müjdeledikleri peygamberlere benzer şekilde ahirette de mü'minleri güzelliklerle müjdeleyeceklerdir. Buna göre görevli meleklerin mü'minlerin başarılarıyla sevinecekleri ve bu şekilde onları karşılayacakları, bir bakıma onların sevinçlerine ortak olacakları anlaşılmaktadır.

Hz. Peygamber'in "Cebrâil bana geldi ve "Ey Allah'ın resulü! Bu gelen Hatice'dir. Elinde içi yemek dolu bir kapla geliyor. Yanına gelince rabbinden ve benden selam söyle ve onu gamın ve tasanın olmadığı cennette bir köşkle müjdele." (Buhârî, Fedâilu's-Sahabe, 50; Müslim, Fedâilu's-Sahabe, 71) mealindeki ifadeleri de görevli meleklerin cennetlikleri henüz ölmeden dünyadayken müjdeleyebileceklerini haber vermektedir.

İlgili bazı kaynaklarda, kuvvetli olduğu ifade edilen görüşe göre mü'minlerin melekler tarafından müjdelerle karşılanmaları ölüm sonrasında diriltilip kabirden çıkmayla başlayacağı belirtilmektedir. Başka bir görüşe göre ise âyetlerde ifade edilen müjde, cennetin kapısında, (Çantay, 2011, II, 596) melekler tarafından dünyada canlarını alırken (Eş-şeyh, 1991, s. 66) veya ölüm sonrasında kabirlerinden kalktıkları zaman (Mahallî, Suyûtî, 2007, s. 331) gerçekleşecektir. Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de meleklerin, ahirette azabı hak eden kâfirleri de cehennemle müjdeledikleri haber verilmektedir. (Tevbe 9/3) Fakat bu durum, bilinen anlamda mü'minlere yapılacak olan müjdeden ziyade mecâzî bir mana kastedilerek, kendilerince mükâfât bekleyenler için azap olduğunu duymaları ve bu şekilde hayal kırıklıklarının artırması için kullanılmış bir ifade olarak değerlendirilebilir.

Sonuç

Kur'an-ı Kerim'de meleklerin görevleri bağlamında bazı insanları gaybî bilgileri ulaştırarak müjdeledikleri haber verilmiştir. Bu anlamda bu meleklerin peygamberlerin bazılarını ve Hz. Meryem gibi Allah katındaki sevgili kulları müjdeledikleri ifade edilmektedir. Meleklerin bu görevlerini, peygamberlere ve diğer insanlara yapılan müjdeleri olmak üzere iki farklı üst başlık altında değerlendirmek mümkündür. Buna göre ilgili meleklerin Hz. İbrahim'i ve Hz. Zekeriyâ'yı büyüyünce Salihlerden olacak evlatla müjdelerken, Hz. Meryem'i kendisinden babasız olarak doğacak oğulla ve cennetlikleri de sevinçle karşılayarak cennetle müjdeleyecekleri anlaşılmıştır.

İlgili meleklerin müjdelerinden bahseden âyet pasajlarında meleklerle hem peygamberler hem de Hz. Meryem arasında geçen diyalogun detayına dair etraflıca yer verilmediği gibi meleklerin sayıları ve kimliğine dair de sarîh bilgiler geçmemektedir. Buna rağmen müfessirlerin bazıları birtakım ipuçlarından yola çıkarak görevli elçi meleğin Cebrâil olma ihtimalinin yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca bazı yorumlarda sayılarına dair de farklı bilgilere ulaşılmıştır. Esasında bu konuda dikkate değer husus olarak müjdeyle görevli meleklerin kimlik veya sayı bilgilerinden ziyade, ilgili âyetlerde melek veya melekler tarafından Allah'tan alınmış bir gaybî bilginin bazı peygamberlere ve insanlara müjde olarak ulaştırıldığına haber verilmesidir.

Ulaşılan bütün bu bilgilerin yanında ayrıca Allah'ın yarattığı kulları olarak ifade edebileceğimiz meleklerin başta insanları müjdelemek olmak üzere Kur'an'da geçen tüm görevlerine dair, Allah'ın onlara neden görevlendirdiği veya böyle bir şeye gerçekten ihtiyacının olup olmadığı gibi çeşitli sorular akla gelebilir. Buna göre benzer bir soruyu, Allah Teâlâ'nın âlemin idaresinde onlara bazı vazifeler vermek suretiyle, muhataplara hem kendi kudretini göstermesi hem de muhatapların alışık olduğu sebepler dahilinde kâinatı yönettiğini ifade etmesinden kaynaklandığı şeklinde cevaplamak mümkün olabilir (Derveze, 2000, I, 181). Ayrıca meleklerle bu tür vazifelerin yüklenmesi ve âlemde vuku bulan her olayın onların icralarıyla meydana geliyor oluşu Allah Teâlâ'nın kâinat üzerindeki yegâne hakimiyetine ve tek ilah oluşuna halel getirecek bir durum olarak da anlaşılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Âşur, M. (ty.). *'Âlemü'l-Melâike: Esraruhû ve Hafâyâhu*. Kahire: Mektebetü'l-Kur'an.
- Ahmed b. Hanbel. (1999). *Müsned*, (2. b.), (Ş. el-Arnâvut, Dü.) Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.
- Âlûsî, E.-S. (ty.). *Rûhu'l-Me'ânî fi Tefsîri'l-Kur'ânî'l-Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî*. Beyrut: Dâr-u İhyâi't-Türâsî'l-'Arabî.
- Ateş, S. (ty.). *Kur'an-ı Kerîm Tefsîri*, yy.: yy.
- Bilmen, Ö. N. (ty.). *Muavazzah İlm-i Kalam Dersleri*. İstanbul: Şehzade Paşa: Evkaf-ı İslâmiye Matbaası.
- Buhârî, E. (1987). *Sahîhu'l-Buhârî*. (3 b.), (M. D. el-Buğa, Dü.) Beyrut: Dâru İbn Kesîr.
- Çantay, H. (2011). *Kur'an-ı Hakîm ve Meâl-i Kerîm*. İstanbul: Dergah Ofset.
- Derveze, İ. (2000). *et-Tefsîru'l-Hadîs* (2. b.). Kahire: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî.
- El-Eşkar, Ö. (1983). *'Âlemü'l-Melâiketü'l-Ebrâr*. (3. b.), Kuveyt: Mektebetü'l-Fellâh.
- En-Nesâî, A. (1986). *Sünenün'-Nesâî*. (-F. E. Ğudde, Dü.) Halep: Mektebü'l-Matbûâtî'l-İslâmî.
- Eş-şeyh, A. (1991). *el-Melâike: Hakikatühüm, Vücüdühüm, Sıfâtühüm*. Lübnan: Jarrous Press.
- ez-Zebîdî, Z.-D.-L. (1978). *Sahih-i Buhârî Muhtasarı ve Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi* (4. b.). (K. Mîras, Çev.) Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı.
- İbn 'Âşûr, T. (1984). *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*. Tunus: Dâru't-Tunusiyye.
- İbn Kesîr, E.-F.-D. (1999). *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-'Azîm*. (2. b.), yy.: Dâru Tayyibe li'n-Neşr.
- Kurt, H. (2014). *Kur'an'da ve Kitab-ı Mukaddes'te Melek Kavramı (Yüksek Lisans Tezi)*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kurtubî, E. (1964). *el-Câmi' li Ahkâmî'l-Kur'ân*. (2. b.), Kahire: Dâru'l-Kütübî'l-Mısri.
- Mahallî, Suyûtî, C. (2007). *Tefsîru'l-Celâleyn*. Beyrut: Dâru İbn Kesîr.
- Mevdûdî, E.-A. (1997). *Tefhîmu'l-Kur'ân*. (M. H. v.d., Çev.) İstanbul: İnsan Yayınları.
- Muhammed Ali, M. (2007). *İslâm Dini*. (Ö. Aydın, Çev.), İstanbul: İşaret Yayınları.
- Müslim, E.-H.-K. (ty.). *Sahîh-u Müslim*. (M. F. 'Abdulbâki, Dü.), Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-'Arabîyye.
- Râzî, E. (2000). *Mefâtihu'l-Gayb*. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.
- Reşid Rıza, M. (1990). *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Hakîm=Tefsîru'l-Menâr*. yy.: el-Hey'etü'l-Mısriyyetü'l-'Âmmetü li'l-Kitâb.
- Taberî, E. C. (2000). *Câmi'u'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân*. yy.: Müessesetü'r-Risale.
- Tabersî, E. (2005). *Mecme'u'l-Beyân fi Tefsîri'l-Kur'ân*. Beyrut: Dâru'l-'Ulûm.
- Yazır, E. (1979). *Hak Dini Kur'an Dili*. (3. b.), İstanbul: Eser Neşriyat ve Dağıtım.
- Zeccâc, E.-B. (1988). *Meânî'l-Kur'ânî ve İ'râbuhu*. (A. A. Şelebi, Dü.) Beyrut: Âlemü'l-Kütüb.
- Zemahşerî, E.-K. (ty.). *el-Keşşâf an Hakâiki Gavâmizi't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fi Vücûhi't-Te'vîl*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Türâsî'l-'Arabîyye.